

Pályaszocializáció a pedagógusképzésben

BAGDY EMŐKE

Milyen a jó pedagógus? Miképp válhatunk azzá? Tapasztalatból mindnyájan tudjuk, hogy a nagy hatású, jó pedagógusnak „titka” van. „Személyiség”, egyéniség, atmoszférateremtő ember. A „titkok” is átlátszóak, s jóllehet egyéni mintázatú (egyéniségi) a megjelenési mód, a jó pedagógusra jellemző vonások kitérítelmezhetők. Mérei Ferenc megfogalmazásában a jó nevelő elsőrendű feladata, hogy teremtsen atmoszférát, nyújtson biztonságot, szeresse a növendékét, tegye értéké a teljesítményt és legyen nagy hatású (1)

A normatív pedagógiák kategorikus imperatívusként állítják fel ideál-követelményeiket a pedagógussal szemben, a megkívánandó vonások fenyegető elérhetetlenségben magasodnak fölénk. Aligha van „ideálszintű” nevelő, viszont – szerencsére – elegendő számban találkozunk jó pedagógussal.

Németh László író, egyszersmind kitűnő pedagógus megfogalmazása szerint: „Egy-két igazi tanár elég ahhoz, hogy emberré válásunkat megbizgassa” (2)

A jó pedagógust ugyanis nem a szakismeret, s nem a módszer teszi, hanem egy sajátos lelkesedés, amellyel – akár adakozó kedvből, akár színészi ösztönből, akár szenvedő fölényérzete gyerekes kielégítéseképp – azt, amit megtanult, másoknak azonnal szeretné továbbadni; s a költőéhez hasonló lelemény, hogy a fejében kialakult képet a másik fejébe valahogy átjátssza, néha, hogy a végleges képet a maga számára is ott alakítsa ki. Ahol ez a lelkesedés és naív furfang megvan, ott van a pedagógus. Ahol nincsen, ott akármit tanult, bármit tud, nincsen... (3)

„Amit életdarab iskoláinkban is nyilván kívánatos, hogy minél több olyan tanárt vigyünk be, aki nemcsak tanít, de képvisel, viselkedésével, odavetett megjegyzésével kilátást nyit az élet egy-egy tájékára.” (4)

Ki a jó pedagógus? Az elvont eszmény – az egyéni tapasztalatok és egykori iskolai élmények nyomán – mindnyájunkban könnyedén alakot ölt. Személyes „történelmünk-ből” felmerülnek azok a minták, élmények, megérintődések, tanárok, mesterek, barátok, akiket szerettünk, tiszteltünk, követtünk, s a velük való közvetlen vagy közvetett azonosulásból szakmai identitásunk kiforrott. S ha nem volna „mester”, létezik szeretmintákból gyúrt ideál. Bárhonnan közelítjük is a kérdést, kitől, mitől válhatunk *jó pedagógussá*, a válasz emberarccal néz vissza ránk. Pályakötésünk élményfonalakból fonódik a léleklabirintusban, volt és van bennünk továbbélő vezető. Pályánk iránytűjét – akárcsak cél- és értelemadó értékvilágunkét – konkrét közösségek, együttességek érzelmi mágnesei vezérlik.

S ha tudjuk is, milyen egy jó nevelő, kevésbé tudjuk meghatározni a kívánt színvonalnak az elérhetőségi útját, létrehozási módját.

Nyitott marad a pedagógusnevelés fundamentális kérdése: mit teszünk a felsőoktatásban a jövő „pedagógus személyiségek” kifejlesztéséért. Miképp érvényesítjük az embernevelésre, sőt szakembernevelésre vonatkozó pályaszocializációs ismereteinket? S ami még döntőbb: mit vár, óhajt, kíván, remél tőlünk a főiskola vagy az egyetem kapuján belépő hivatásjelölt? Mire helyezünk hangsúlyt a felsőoktatásban?

Részlet a KLTE Pályaszocializációs Műhely Hivatásszemélyiség fejlesztése című pályamunkájából (1993).

Hogyan nevelhetünk, képezhetünk olyan szakembereket, akik a képességeik szerinti legmagasabb szinten készülnek fel a pálya művelésére?

Az a pályaszocializációs munka, amelyek fázisairól és jelenlegi helyzetéről tanulmányainkban beszámolunk, a fenti kérdésekből indult ki 1986-ban és hét éve folyik a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Pszichológiai Intézetében.

Ismeretes, hogy a felsőoktatás európai hagyományai szerint a főiskolai és egyetemi képzés rendszereit az elméleti oktatás dominanciája jellemzi. Mindinkább nyilvánvaló azonban, hogy a nevelő és segítő humán pályákon, mint pl. a pedagógusi, pszichológusi és orvosi, a megszerezhető elméleti tudásanyag csak formálisan képesíti az adott szakma művelésére. A személyiség alapvető készségeinek, továbbá a speciális szakterületekhez illeszkedő személyiségi képességeknek a kicsiszolása útján érhető el csupán, hogy a felsőoktatási képesítés gyakorlati értékű lehessen, az egyetemről kikerülő diplomás ember valóban képes legyen hivatása szolgálatára. Az a célkitűzés vezette munkánkat, hogy kidolgozzuk az egyetemi képzésben felhasználható, a tanárszakos, pszichológus, és orvostanhallgatók pályaszocializációjára alkalmas *professzionális személyiségfejlesztő* (P.Sz.F.) tréningmódszereket.

Munkánkat saját tanári közösségünk építésével kezdtük, és pályaszocializációs kísérleti tervünk egyéves, együttes, aktív élményrészvételű csoportmunka során alakult ki. Ennek során nem csupán elméletileg tettük vita tárgyává a szakmai és hivatászemélyiség fejlesztésének lehetőségeit, hanem ki is próbáltuk azokat az eszközöket és módszereket, melyeket alkalmasnak véltünk a személyiségi „munkaeszköz” csiszolására. Így váltunk egyrészt magunk csoporttá, másrészt kialakítottuk a pályaszocializációs modellkísérlet munkatervét és eszközrendszerét. Így előzetesen „sajátélményű” próbára tettük kutatási hipotézissé fogalmazott, közös tevékenységünket.

Eszerint:

1) Lehetséges az egyetemi képzés kereteibe illeszteni olyan szakmai személyiségfejlesztő metódust, amelynek hatékonysága a fejlesztésbe bevont területeken bizonyítható.

2) A fejlesztés egyaránt eredményes a humán nevelő- és segítőszakmák különböző területein.

Magunk az orvostanhallgatókat, valamint a pszichológia és tanárszakos hallgatókat vontuk be a kísérletbe, mely döntően három képességterület fejlesztésére irányult: az empátiát, a professzionális kapcsolatépítő kommunikációt (P. K. K.) és a szakmai szerepviselkedést célozta. A fejlesztő program a kétszemélyes professzionális kapcsolati helyzet szociodramatikus változataival dolgozott.

A programot A., B. és C. algoritmus szerint (video, magnetofonos és spontán, visszajelentő segédeszköz nélküli felépítésben) alkalmaztuk 11 fős egyetemista kiscsoportokban. A három képzési terület három program szerint kilenc kísérleti csoportot jelentett. Az összes kísérleti személy 99 fő volt. A kísérlet 30 (10x3) órás fejlesztő programra vonatkozott.

A kutatásban keretvizsgálatokat és folyamatkövető méréseket alkalmaztunk a fejlesztési tervben foglalt tényezőkre vonatkozóan. Így empátia alapszintmérés, személyiségvizsgálat (CPI) és kommunikációs elemzési képesség mérése történt. Ezt a kísérlet előtt és után végeztük el.

Folyamatosan, minden tréningórán mértük az empátiaszintet, a kommunikációs érzékenységet, a csoporttagok érzelmi viszonyulását a feladathoz és a csoporttársakhoz (Stuttgarter csoportkérdőív) és a szociometriai helyzetképet (szociometriai vizsgálattal).

Pedagógus-, tanárjelölt csoportjainkban azt a célt tűztük ki, hogy a pszichológiai módszertanból kiemeljük és összegyűjtsük mindazon technikákat, tréningeket, amelyek a pedagógusi személyiség „eszközösítésében” szerepet játszhatnak, amelyek növelik az empátiás (beleélő-megértő) képességet, tudatosítják a kapcsolati előtérben lehetséges interaktív lépéseket, erősítik a hiteles kommunikációt, az interperszonális érzékenységet, és segítséget nyújtanak a jövőbeni nevelőknek ahhoz, hogy a kritikus szakmai szerephelyzetekben felkészülten és hatékonyan működhessenek.

Az első évben harminchárom pedagógusjelölttel folytattuk a kísérleti munkát, három csoportban. A kiscsoportkeret (11-11 fő) ideálisnak bizonyult arra, hogy az önként jelentkező tanárszakos hallgatók belemerészkedjenek a felkínált gyakorlatok próbahelyzete-

ibe és a szokványos egyetemi órától, sőt a gyakorlatoktól is merőben eltérő „tréning-helyzettel” megbarátkozhassanak. Minden héten (speciál kollégiumi órák „terhére”) három órát töltöttünk együtt a tréningeken, amelyek során minden csoport azonos fejlesztő technikát tanult. Abban különbözött mégis a három csoport, hogy az egyik videomagnós eszközsegédlettel, a másik magnetofonfelvételekkel rögzítette és ezek alapján gyakorolta a technikákat, míg a harmadik csoportban kész, bevitt felvételekkel dolgoztunk. Ezeket más kollégák készítették el és a csoport úgy találta magát szemben ezekkel a felvételekkel, mint egy-egy rádió- vagy tv-adással. A különféle segédeszközökkel és az „élő” valamint „bevitt” idegen programokkal az volt a célunk, hogy kipróbáljuk, melyik ad a legnagyobb elmezési bátorságot, melyik teremt valódi játékkedvet a fejlesztő munkához. A megszokott oktatási helyzetekben ritkán alkalmazunk élő demonstrációt vagy helyzetjátékokat, többnyire kész anyagokkal dolgozunk. Kérdés lehetett tehát, hogy milyen módon jutunk szabadabban előre a fejlesztő tréningekkel: saját élményű gyakorlat vagy idegen példák elemzése útján.

Az egyes tréning-alkalmak mindig bevezető beszélgetéssel indultak, a pedagógus „mesterséggel” kapcsolatban már megtapasztalt helyzetekről, feladatokról, problémákról esett szó. A beszélgetés szabálya az volt, hogy csak egyes szám első személyben lehetett konkrét történetet beidézni és elmondani. A történetekből kiemelt probléma- vagy konfliktusmozzanatot azután a helyszínen lejátszottuk (mindig kétszemélyes találkozási helyzetben), majd pedig ehhez a játékhoz (video, magnófelvételhez) kapcsoltuk az elemzési technikákat. Néhányat ebből megemlítnék, hogy elképzelhetővé váljék, mi történt a csoportfoglalkozásokon. Mivel a játék mindössze 10 perces lehetett, utána közvetlenül mindig megbeszélhettük átéléseinket, észrevételeinket. Pl. egy iskolaigazgatóhoz megy a tanár, hogy megbeszélje vele az osztályában történt verekedést, vagy pl. egy – korábban jól tanuló, az utóbbi időben hanyatló teljesítményű – gyermekkel beszélget a tanára; illetve pl. egy szülő a gyermeke előmenetele és továbbtanulási lehetőségei iránt érdeklődik egy „nehéz” tanárnál, aki nem szívesen tart szülői fogadóórákat stb. A játékban kibontakozó kapcsolati helyzet megbeszélése során mind a szereplők, mind a résztvevők elmondhatták érzéseiket, gondolataikat, illetve rögtönző empátia, beleélő-megértő viselkedés mérését is lefolytattunk. E célra kidolgozott kérdőívet töltöttünk ki mindnyájan, és jól látható, nagyméretű rajzlapon „dokumentáltuk” a csoport, valamint a két játékos „összehangolódási” számértékeit. Így azonnal szembetűnően mutatkozott meg, ki kivel tudott együttérezni és milyen mértékű volt az összhang a csoporttagok között. Ezután a felvett beszélgetés (video, magnó) anyagát elemeztük különféle technikák szerint. Pl. minden mondatot külön visszaidéztünk és az volt a feladat, próbáljuk kitalálni, milyen más helyzetben hallhattuk volna még ezt a bizonyos mondatot: ki mondhatná ezt kinek? A gyakorlat természetes módon tárta eléink a szándéktalan kapcsolati szerepeket: a személytelen, hivatali szerepben működő pedagógust, az elbizonytalanodott gyermekként tárgyaló szülőt, a látszatra segítőkész, valójában elutasító tanárt stb. Máskor minden mondatnál megállva azt játszottuk pl., hogyan folytatná ki-ki a csoportban a beszélgetést és mit mondana másképp, mint a játékban szereplők. Ezzel az aktuális empátiát és a lejátszott problémához való viszonyunk egyedi különbözőségeit ismerhettük meg, és kiderülhetett, hogy mindig a hiteles, belsőleg érvényesen igaz mondataink gyakorolnak valódi hatást a beszélgetőtársunkra. Máskor viszont a videofelvételt néztük végig, felvéve egy-egy jellegzetes testtartást, amelyben a videofelvétel szereplői „megragadtak”, eképp az empátia születését tanulhattuk meg: ha azonos testtartásban van két ember, akkor közöttük lelki összhang érvényesül; ha az egyik fél előredől, akkor a másik szabadabban szólal meg a hallgatásából, ha a kezeink összekapaszkodnak, akkor biztonságot keresve kérünk valamit a mozdulattal stb.

Ebben az élményfolyamatban a csoportok hetenkénti gyakorlatokban részesedhettek. Mivel mindig pedagógusi szerephelyzetekkel dolgoztunk, ezekben nem kerülhetett sor intim-személyes probléma lejátszásra (ezt a pszichodráma művelheti). Nem törekedtünk többre, mint aprólékos és morzsánkénti – de saját tapasztalatokon alapuló – tanulásra, az interperszonális helyzet mélyebb megértésére, a hermeneutika (rejtett üzenetek felkutatásának módszere) gyakorlására, a beleélő érzékenység apródonkénti növelésére. És mindemellett a kiscsoportban való együttes munka közös élményeinek olyan hatását

és hasznát is megtapasztalhattuk, ami a csoportfejlődésnek, a csoportdinamika erőinek a megértését is lehetővé tette a résztvevők számára.

A kísérletben olyan „méréseket” is végeztünk, amelyek alapján már 30 óra együttes munka után is megvizsgálhattuk az eredményességet. Eszerint igen kedvező fejlődés mutatkozott meg a résztvevők személyiségi készségeiben, szociális nyitottságában, empátiás kinyílásában és kommunikációs érzékenységében.

Megérte tehát a próba, a befektetés, az együttes munka, mindannyiunk közös hasznára szolgált a sajátos „személyiségfejlesztő tanulás”. E tapasztalatok és eredmények buzdítottak bennünket a további kísérletezésre, a pályaszocializációs gyakorlat továbbfejlesztésre.

A kísérletet végző csoportvezető tanárok akik – mint jeleztük – már a kísérlet előtti évben is hetente együtt dolgoztak (közösen tanultuk „saját bőrünkön” azokat a fejlesztő technikákat, amelyeket azután ki-ki kísérleti csoportvezetőként később alkalmazott) – 1987-ben közösen megalapították az egyetemi Pályaszocializációs Műhelyt. A Műhely alapító tagjai (*Bagdy Emőke, Balogh Mária, Bakó Tihamér, Bugán Antal, Kovács Károly, Matolcsy Ágnes, Németh Marietta, Pető Csilla, Szabó Csaba*) folyamatosan dolgoznak jelenleg is a pályaszocializációs csoportvezetésben, sőt az elméleti kutatómunkában is. 1989-től *Deckner Edit* majd *Turi Zoltán* (Gödöllő) kapcsolódott be a munkába. Turi e témakörben dolgozta ki bölcsészdoktori értekezésének vizsgálati anyagát. 1990-től *Dávid Imre* és *Vetésy Gabriella* is a műhely tagja. Vetésy Gabriella kutatótémája a pályaválasztást és egyetemi tanulmányok megkezdését követően nyomon kísérhető szakmai identitásszerveződés folyamatának elemzése pályaszocializációs csoportok tükrében.

Szatmáriné Balogh Mária a pedagógusok, tanárjelöltek, főiskolai és egyetemi tanár szakos hallgatók, valamint a gyakorlatban dolgozó nevelők szakmai személyiségfejlesztésének, lélektani továbbképzésének, mentálhigiéniai módszerekkel való felvértezésének legfőbb képviselője. Aktivitása, szervező munkája és kutató elkötelezettsége e tanulmánykötetben olvasható írásaiból is kitűnik. Bölcsészdoktori értekezését a pályaszocializációs csoportok dinamikai sajátosságainak elemzéséből írta meg. E kutatómunka során új „dinamikus szociometriai” módszert dolgozott ki. *Kovács Károly* is a pályaszocializáció témakörében folytatja kutatásait. Azt vizsgálja, melyik szakterületen milyen indítékok és személyiségi töltések játszanak meghatározó szerepet a *Karácsony Sándor* által kimunkált fejlődésmóddal értelmében (hajlam, áldozat, szolgálat, szeretet, hivatás, küldetés). Teológus, pszichológus és tanár szakos hallgatók csoportjaiban folytatja e vonatkozású adatgyűjtését. Munkánk során felvettük a kapcsolatot azokkal a kollégákkal is, akik országszerte e téren már kísérletező lépéseket tettek és a pályára szocializálásnak, a hivatásra nevelésnek valamilyen módszerével tapasztalatokat szereztek (Budapesti ELTE Nevelés és Pályalélektani Tanszéke, Budapesti Tanítóképző Főiskola, Szegedi Orvosegyetem, Pécsi, Szegedi, Szombathelyi és Gödöllői Tanárképző Főiskola.) Országos ankétokat szerveztünk (Budapesten 1987-ben, Debrecenben 1989-ben), ahol együttgondolkodással, vitákkal, tapasztalatcserével teremtettük meg a közös munka alapjait. A kísérleti (próba) fázist 1989-ben zártuk le. Ezt követően a gyakorlatban is folytattuk a megkezdett fejlesztő csoportmunkát. A tanár szakos hallgatókból szervezett csoportokkal egyidőben hasonló csoportokat indítottunk az orvostanhallgatókkal és pszichológia szakos hallgatókkal is. 1989-től pályaszocializációs modellünk hivatalosan is a pszichológusképzés részévé vált. A hivatására készülő pszichológusi személyiség fejlesztése – speciálkollégiumi keretben kiscsoportmunka formájában valamennyi induló évfolyam számára szabadon választható önművelési lehetőség, egyszersmind szakma-művelési, sajátélményű stúdium.

A Pályaszocializációs Műhely 1987-es megalakulása húzó hatást tett fejlesztő kezdeményezéseinkre. Ez évben elindítottuk az egyetemi Négyszemközt szolgáltatást (vezetője *Matolcsy Ágnes* adjunktus), ezzel lehetővé tettük a hallgatók és tanárkollégák számára egyaránt a konzultatív találkozásokot mind egyéni problémákkal kapcsolatos lélektani munka, mind kollegiális szakmai konzultáció céljából. 1988-ban felvettük a kapcsolatot az aacheni Neveléstudományi Intézet professzorával, *Kürthy Tamással*, akinek individuálszociológiai alapokon nyugvó pedagógiai mentálhigiénés modelljét intézetünk oktatóiból szervezett csoportunk megismerhette, megtanulhatta, majd pedig az időköz-

ben megszervezett és elindított posztgraduális mentálhigiénikus képzésünk keretében szakképesítést is megszerezhattuk. A kétéves képzésnek „tanácsadó pedagógus”-i felső fokát is e folyamat során dolgozhattuk ki a zürichi *Kenessy Mária* kolléga segítségével. Jelenleg az amsterdami (holland) és kasseli (német) egyetemekkel kialakított kapcsolat keretében a counsellor-képzés szupervizori modelljét honosítjuk meg a nyíregyházi, pécsi és szekszárdi főiskolák bevonásával. A kiterjedt együttműködés jelen fázisában a multiplikátor-képzésre helyezük a hangsúlyt, azaz olyan tanárok felkészítését szorgalmazzuk, akik a hazai képzés első tanárai lesznek.

E tanulmánykötet soron következő munkái is tükrözik egyfelől a megalapozó pályaszocializációs modellkísérlet kemény adatokon nyugvó eredményességét, másfelől azt a fejlődést, amely más, tanárképző helyekkel és a tanárképzésben működő kollégákkal való együttműködés nyomán (Gödöllő, Nyíregyháza, Budapest) a pályaszocializációs célú hivatásszemélyiség-fejlesztést egyre általánosabb szervezettebb részévé teszi a pedagógusnevelésnek.

Különösen kiemelést érdemel e téren az intézetünkben kiinduló kezdeményezések sora (osztályfőnöki ankétok, tréningcsoportok, találkozók, mentálhigiénés programok, továbbképzések), amelyeket *Balogh László* vezetésével lelkes munkatársai (*Balogh Mária, Dávid Imre, Kiss Judit, Győri Kálmánné* pedagógiai szakpszichológus és mentálhigiénikus egyetemi oktatók) valósítanak meg.

Bízunk abban, hogy útkeresésünk és folyamatos kísérletező, kutató és gyakorlati munkánk hétesztendős összegzésben már olyan ifjú szakemberek értékelésében láttatja eredményeit, akik hivatásukat személyiségükben is felkészültebben szolgálhatják. Kezdeményező aktivitásunk pedig olyan érdeklődéssel találkozhat, amelyből értékes együttműködés bontakozhat ki a pályaszocializációs fejlesztő munka területén. Talán ílymódon elérhetjük, hogy a „hivatás” fogalom misztifikált mivoltát feloldja a bizonyító gyakorlat, egyszersmind méltó helyére is teszi azt. Mert a hivatásgyakorlat emberszolgálat, amely felelősséggel, a másik ember iránti tisztelettel, szeretettel művelhető.

JEGYZET

- (1) *Mérei Ferenc*: A pszichológiai labirintus. Animula – MPT, Bp. 1989.
- (2) *Németh László*: Ha én miniszter lennék... Valóság, 1986/6. sz. 1-45. p.
- (3) *Németh László*: l.m. 6. p.
- (4) *Németh László*: l.m. 11. p.

IRODALOM

- (A pályaszocializáció tárgykörében készült – megjelent – publikációk és tudományos előadások)
- Bagdy Emőke*: A hivatásszemélyiség fejlesztésének lehetőségei az egyetemi képzésben. = Pályaválasztás 1987/2. 41. p.
- Bagdy Emőke*: Pályamotivációk alakulása az orvosegyetemi képzés során. (Quo vadis medicus?) = Medicus Universalis 1988/1. 3-15. p.
- Bagdy Emőke*: A hivatásszemélyiség fejlesztésének lehetőségei az egyetemi képzésben. Magyar Pszichológiai Társaság VIII. Országos Tud. Konferenciája: „Pályaszocializáció a felsőoktatásban” c. tematikus ülése: Tematikus vitaanyagok kötett II. 1987. 270-272. p.
- Bagdy Emőke*: A hivatásszemélyiség fejlesztésének lehetőségei és szintjei az egyetemi képzésben. Pályalélektani Szekció: „A felsőoktatási pályaszocializáció” c. ankétján. MTA. Bp. 1987. május 29. Kézirat, Bp. 1987.
- Szőnyi Magda*: A hivatásszemélyiség fejlődésének vezérfonalai és útvesztői. Pályalélektani Szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” c. ankétján MTA. 1987. május 29. Kézirat.
- Pető Csilla*: A hivatásszemélyiség fejlesztésére vonatkozó KLTE-DOTE Kísérlet. A kísérleti csoportok és a program felépítése. Pályalélektani Szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” ankétján. MTA. Bp. 1987. május 29. Kézirat.
- Szabó Csaba*: A pályaszocializációs kísérlet tesz- és vizsgálómódszereinek bemutatása. Pályalélektani Szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” ankétján. MTA. Bp. 1987. május 29. Kézirat.
- Balogh Mária*: Szociometriai struktúra és a sajátélmény alakulása a hivatásszemélyiség fejlesztő csoportmunkában. Pályalélektani Szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” ankétján. MTA. Bp. 1987. május 20. Kézirat.

- Bakó Tihamér*: Csoportdinamikai sajátosságok a hivatásszemélyiséget fejlesztő csoportmunkában. Pályalélektani Szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” ankétján. MTA. Bp. 1987. május 29. Kézirat.
- Németh Marietta*: A hivatásszemélyiséget fejlesztő csoportok működési jellemzői. Pályalélektani szekció „A felsőoktatási pályaszocializáció” ankétján. MTA. Bp. 1987. május 29. Kézirat.
- Bagdy Emőke*: Quo vadis medicus? Pályamotivációk alakulása az orvosegyetemi képzés során (Egy felmérés eredményei) MÁOTE Kongresszusa, Balatonfüred, 1987. május, Kézirat.
- Bagdy Emőke*: A hivatásszemélyiség fejlesztése. Csoportdinamikai jellegzetességek a fejlesztő csoportokban. Magyar Pszichológiai Társaság IX. Országos Tudományos Konferencia, Bp. 1989. Tematikus kötet 176. p.
- Pető Csilla*: Kommunikáció és empátia fejlesztő tréning hatása a Rogers-i terapeuta változókra. MPT. IX. Orsz. Tud. Konf. Bp. 1989. Tematikus kötet 179. p.
- Szőnyi Magda*: A bezártság élményköre és feloldásának lehetőségei orvostanhallgatók csoportjában. MPT IX. Orsz. Tud. Konf. Bp. 1989. Tematikus kötet 180. p.
- Matolcsy Ágnes*: Orvostanhallgatók személyközi kapcsolatformálásának sajátosságai a pszicholingvisztika tükrében. MPT. IX. Orsz. Tud. Konf. Bp. 1989. Tematikus kötet 181. p.
- Kovács Károly*: Orvostanhallgatók kommunikációt és empátiát fejlesztő tréningcsoportjainak dinamikai elemzése az ellenállás szempontjából. MPT. IX. Orsz. Tud. Konf. Bp. 1989. Tematikus kötet 178. p.
- Szabó Csaba*: Az empátia mérésének lehetősége videoteszt felhasználásával. MPT. IX. Orsz. Tud. Konf. Bp. 1989. Tematikus kötet 177. p.
- Bagdy Emőke – Bugán Antal – Matolcsy Ágnes – Pető Csilla – Szabó Csaba – Szőnyi Magda*: A hivatásszemélyiség fejlesztési lehetőségei a felsőoktatási pályaszocializáció során. Országos Pályaszocializációs Ankét (DAD-KLTE szervezésében) Debrecen, kerekasztal-vita, 1989. május 19.
- Bagdy Emőke – Bugán Antal – Deckner Edit*: Promotion of the professional personality during university education. Intern. Congr. of Psychology. Budapest. 1991. július.
- Bagdy Emőke*: A hivatásra nevelés. Mit tehetünk a pedagógusképzés megújítása érdekében. = Iskolakultúra. 1991/7-8. 93-98. p.
- Bagdy Emőke*: A hivatásszemélyiség fejlesztésének elősegítése az egyetemi képzésben. T. Országos Konferencia a pszichológus-képzésről, Miskolc, 1991. november.
- Bagdy Emőke*: Evolution of the professional personality in the university education. = Acta Psychologica Debrecina. Univ. Press, Debrecen, 1993.
- Bagdy Emőke*: A pályaszocializációs folyamat felépítése a pszichológusképzésen belüli rendszere. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. január.
- Bugán Antal*: A pályaszocializációs képzés viszonya a pszichológusképzés struktúrájához, motívumok alakulása a pályaszocializációs csoportokban. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Bakó Tihamér – Turi Zoltán*: „Megmártózni vagy belemerülni” (Pályaszocializációs tapasztalatok első éves pszichológus hallgatókkal). X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Bagdy Emőke – Vetésy Gabriella*: A pszichológus identitás formálódásának nyomkövetése egy év pályaszocializációs csoport tematikáinak elemzése alapján. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Turi Zoltán – Bakó Tihamér*: Csoportos script-szintézis. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Vargáné Deckner Edit – Németh Marietta – Vetésy Gabriella*: A pályaszocializációs csoportmunka módszerspecifikus továbbfejlődésének lehetőségei. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Kovács Károly*: Pályaszocializációs csoportok szubjektív élményvetülete a csoporttagok és a vezetők optikájából. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Szabó Csaba*: Kísérlet az interperszonális történésekre vonatkozó érzékenység mérésére pályaszocializációs csoportban. X. Országos Pszichológus Nagygyűlés, 1992. június.
- Bagdy Emőke – Szőnyi Magda*: Promouvoir le Développement de la Personne en vue de la Vocation professionnelle pendant la Formation Universitaire. XIV. Congress of Psychology in Europe. Strasbourg, 1992. június.
- Kovács Károly*: Ellenállási jelenségek pályaszocializációs csoportokban. = Acta Psychologica Debrecina, Univ. Press, Debrecen, 1993.